

*Компанець Є. М.,**адвокат,**аспірант Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України*

ПОНЯТТЯ ДОКАЗУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: РЕТРОСПЕКТИВНО-ПРОГРЕСИВНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. У роботі проведено ретроспективне дослідження поглядів провідних вітчизняних науковців, зокрема судді Конституційного суду України, на поняття кримінального процесуального доказування, його зміст та елементи. Здійснено групування позицій вчених стосовно поняття доказування. Аналітичний аналіз позицій вчених засвідчив, як змінювалася парадигма доказування і під впливом яких чинників міждисциплінарне та багатаспектне поняття доказування звузили лише до збирання, перевірки та оцінки доказів. Радянський розшуковий кримінальний процес із його імперативним методом правового регулювання кримінально-процесуальних відносин не міг дозволити діалектичному методу наукового пізнання розширювати та поглиблювати розуміння поняття доказування. Також висвітлено підходи сучасних вчених (П. Прилуцького та Ю. Боруленкова) до згаданих питань і, зокрема, пропозиції відмовитися від застарілого трактування доказування зразка XIX століття. Автором наведено критичні зауваження до запропонованих визначень поняття доказування, структури його елементів, суб'єктів доказування, зокрема й на основі прикладів. Неоднозначність наукових підходів у законодавця та практиків викликає труднощі в правозастосуванні. Обґрунтовано, чому системи доказування США, Німеччини, Франції, Швейцарії та Італії на цей час не можуть бути імplementовані в національне процесуальне законодавство. За результатами аналізу Кримінального процесуального кодексу України підкреслено і деталізовано альтернативні елементи доказування та суперечливі повноваження службових осіб на їх реалізацію. Як висновок запропоновано авторське визначення поняття доказування та рекомендовано внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України щодо розширення елементів доказування в частині 2 статті 91 та узгодження норм статей 9 та 94 Кримінального процесуального кодексу України.

Ключові слова: кримінальний процес, докази, доказування

Пізнання як категорія розглядається різними науками: логікою, філософією, гносеологією, психологією, правом, однак спільним для всіх є процес отримання раніше невідомого знання. Наукове пізнання – процес отримання об'єктивного знання, пов'язаного з описом, поясненням, прогнозом процесів і явищ та визначенням їх закономірностей. Кримінально-процесуальне пізнання пов'язане зі змістом пізнавальної діяльності в кримінальному провадженні. З позиції гносеології доказування є специфічною процесуальною методологією пізнання об'єкта уповноваженим суб'єктом. Процес доказування у кримінальному судочинстві – основа діяльності правоохоронних органів та судової влади, а тому теоретико-правові проблеми доказування і пошук шляхів їх розв'язання є завжди актуальними.

Постановка проблеми. У теорії доказування як складовій частині науки кримінального процесу, незалежно від приналежності до різних правових систем, доказування виступає одночасно головним процесуальним інструментом, гарантією і засобом прийняття обґрунтованих та вмотивованих рішень правоохоронними і судовими органами для досягнення мети і завдань кримінального провадження. Незалежно від типу кримінального процесу та вибраної державою моделі кримінально-процесуальної політики (належна правова процедура або контроль над злочинністю), доказування виступає фундаментальною основою для реалізації сторонами кримінального процесу своїх законних прав та інтересів, а тому погляди науковців у великій кількості досліджень різні. Вони стали підґрунтям для розробки і формування сучасних концепцій доказування та основою для законодавчих новацій.

Представляючи в 2015 р. авторську «Нову концепцію кримінального процесуального доказування», М. Погорєцький [1, с. 64] наводить прізвища 93 найвідоміших процесуалістів-дослідників доказів і доказування від дореволюційного періоду (А. Андрієвський) до сучасних вчених провідних наукових шкіл та окреслює їхні погляди на доказування. Однак досі серед науковців немає єдності думок щодо низки питань теорії і практики доказування: поняття, змісту, елементів, суб'єктів, мети тощо. Неоднозначність наукових підходів у законодавця та практиків спричиняє труднощі у правозастосуванні. Змішана форма¹ сучасного кримінального процесу в Україні також зумовлює нові дослідження для вирішення важливого завдання – розроблення такої концепції доказування, яка б вирішувала практичні завдання.

Метою статті є ретроспективно-прогресивний аналіз поглядів науковців на поняття, зміст, елементи кримінального процесуального доказування та формулювання власного бачення цих понять.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науці кримінального процесу поняття доказування (далі – Д) розуміли і розуміють по-різному. Серед багатьох наявних в юридичній літературі визначень поняття Д виділимо, на нашу думку, репрезентативні, та розглянемо їх в оглядово-полемічному ключі. В 1891 р. Д. Гальберг визначав Д як пізнавально-практичну і розумову діяльність для досягнення істини з питань про факт злочину і винність особи [2, с. 58]. Ця думка, хоч і обмежена лише двома пошуковими фактами, набула подальшого розвитку в працях науковців. Іншої думки був Фойніцький І. (1910), якого підтримували І. Бентам, Л. Владимиров та ін., які вважали, що Д має той же зміст, що й у логіці доказ, тобто

¹ Розшукує з елементами змагальності на стадії досудового розслідування і змагальна на стадії судового розгляду.

зводили Д до логічної розумової діяльності [3, с. 170]. В. Обухівський (1926) також називав Д логічним процесом і водночас зазначав, що «правильне розв'язання судом основних питань кримінальної справи є результатом виявлення, всебічного й об'єктивного розгляду й оцінювання всіх зібраних у справі даних або доказів» [4, с. 7–10], тобто він усвідомлював важливу роль практичної діяльності. М. Чельцов-Бебутов (1929) висловлював своєрідну думку, що «розумова діяльність, спрямована на Д, не є особливістю судової роботи, а вчення про докази не є юридичним. Воно належить до царини логіки та психології, які розглядають загальні закони пізнавальної діяльності» [5, с. 99–104]. Частково погоджуємося, оскільки з позиції діалектики, метафізики і соціальної філософії доказ – явище синтезоване.

М. Гродзинський (1933) ввів до поняття Д суб'єктів: «Д полягає в тому, що *судово-слідчі органи* одержують із різних джерел доказів відомості про доказові факти, перевіряють і оцінюють їх і, встановивши в такий спосіб наявність цих фактів, роблять на цій підставі висновок про наявність інших фактів – пошукуваних» [6, с. 45]. О. Соловійов (1969) розглядав кримінально-процесуальне пізнання як різновид пізнання істини конкретного факту з метою здійснення правосуддя, а Д – як процес «пізнання – оперування доказами» [7, с. 8–9, 18]. Така думка започаткувала дискусію, що триває досі, щодо доповнення трьох елементів Д новим – «оперування», або «використання».

Кардинально іншу позицію займав С. Курильов (1955), який вважав Д тільки практичною діяльністю і виключав з нього будь-яку розумову діяльність [8, с. 57–60], з чим ми не погоджуємося, оскільки така думка суперечить як єдності пізнавально-практичної діяльності, так і нормативному змісту Д, який включає розумову діяльність – перевірку й оцінку.

І. Галаган і Д. Суло (1970) визначили Д як «складну діяльність процесуальних органів для відновлення події минулого – злочину. Це процес дослідження і пізнання, рух від незнання до встановлення об'єктивної істини» [9, с. 51, 52]. В. Нор, В. Тертишник, С. Слинко, С. Стахівський розуміють Д як практичну діяльність уповноважених законом суб'єктів, яка відбувається в особливій процесуальній формі шляхом збирання, перевірки й оцінки доказів із метою встановлення істини в кримінальній справі [10, с. 73–75; 11, с. 57–58; 12, с. 14].

М. Шумило (2002) називає Д основною формою пізнання в кримінальному судочинстві, яке відбувається відповідно до окресленої процедури й відображає гносеологічні, правові і психологічні закономірності встановлення винності чи невинуватості особи у вчиненні злочину [13, с. 118]. А як щодо встановлення інших обставин правопорушення? На думку Ю. Грошевого (2004), Д – різновид пізнання обставин минулої події, основний елемент кримінально-процесуального пізнання. Однак він пропонує змінити мету Д – встановлення обставин, які входять до предмета Д у кримінальній справі [14, с. 144]. Підтримуємо такий підхід, оскільки він, щонайменше, фокусує дослідження на конкретних обставинах, а не на філософському понятті істини.

Л. Лобойко (2005) визначає Д як здійснювану в правових і логічних формах частину кримінально-процесуальної діяльності, що полягає у висуванні можливих версій щодо системи юридично значущих обставин, у збиранні, перевірці та оцінці доказів за цими версіями, а також в **обґрунтуванні** достовірного висновку про доведеність вини особи та його подаль-

шому відстоюванні в суді [15, с. 115–116]. Є. Коваленко (2006) розглядає пізнання як дослідження обставин справи, а Д – як обґрунтування висловлених суджень, тверджень [16, с. 92].

М. Погорецький (2007) вважає, що сутність Д полягає в пізнанні обставин злочину, отриманні процесуальних доказів і обґрунтуванні ними рішень у кримінальній справі. Д і пізнання в кримінальній справі збігаються як ціле і частина [17, с. 498, 230]. У цьому контексті Н. Шаптала, суддя Конституційного суду України у відставці, зазначає: «пізнання є гносеологічною основою Д, тому що доказується завжди пізнане <...> натомість метою Д є реалізація конституційного принципу обґрунтованості прийнятих рішень» [18, с. 15].

І. Котюк (2008) підтримує концепт Д «збирання – оперування» і пропонує розглядати два його аспекти: *пізнавальний* (встановлення фактичних даних або на одержання за їх допомогою знань про шукані факти); *процесуальний* (виявлення, закріплення, перевіряння та оцінювання доказів і оперування ними в Д) [19, с. 31, 31]. В. Іщенко, Ю. Грошевий, О. Капліна (2010) підкреслювали, що Д є пізнавальною діяльністю суб'єктів, **які ведуть кримінальний процес**, збирають (формують), перевіряють й оцінюють докази та висувають на підставі достатньої сукупності доказів певні тези з відповідним обґрунтуванням [20, с. 132].

В авторській концепції В. Гмирко (2010) розглядає Д як «прикладну юридичну пізнавально-дослідницьку й проєктно-реалізаційну діяльність **обвинувальної та судової влади**, спрямовану на заміщення праворелевантних подій юридичними конструкціями на основі виготовлених за процесуальними правилами фактових сукупностей» [21, с. 179]. Автор пропонує схему діяльності Д («мета» ↔ «вихідний матеріал» ↔ «спосіб діяльності» ↔ «носії діяльності» ↔ «засоби діяльності» ↔ «перетворювальний процес» ↔ «продукт діяльності»), яка лише видається простою, оскільки кожен її елемент надає послідовну відповідь на шляху досягнення продукту діяльності (рішення суду).

Водночас ми не погоджуємося з авторами в частині суб'єктного складу процесу Д, адже запропоноване не охоплює всіх учасників кримінального провадження. Як аргумент на підтвердження нашої тези наведемо фрагмент із рецензії В. Попелюшко на монографію В. Гмирка [21]: «Виходить, що з позицій СМД-методології інші учасники процесу, в т.ч. обвинувачений та потерпілий не є суб'єктами («носіями») Д, а його об'єктом, нарівні з речами. Тобто доля цих осіб у процесі провадження та вирішення «їхньої» кримінальної справи цілком і повністю передається в розпорядження перших. То як тоді бути з правами, свободами та законними інтересами цих осіб?» [22, с. 9].

Змістовним є поняття Д, запропоноване в 2015 р. М. Погорецьким в авторській концепції: Д – «практична, пізнавальна, правова й розумова діяльність сторін кримінального процесу, що полягає в отриманні *доказів* (пошуку і виявленні (вилученні) фактичних даних та їх джерел, перевірці, оцінці фактичних даних та їх джерел, їх процесуальному оформленні (закріпленні) й наданні цим фактичним даним та їх джерелам значення доказу в кримінальному провадженні, а також у використанні цих доказів для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, в обґрунтуванні доказами своєї правової позиції уповноваженими суб'єктами кримінального процесу та відповідних процесуальних рішень» [1, с. 74].

У визначенні одночасно застосовано різні за об'ємом поняття «сторони» та «суб'єкти» кримінального процесу. Такий підхід не дає змоги чітко відповісти на питання, хто ж є суб'єктами Д. Посилання на сторін кримінального процесу *a priori* звучує права цивільного позивач та експерта як суб'єктів кримінального процесу, які хоч нормативно і не зараховані до сторін, однак *a posteriori* можуть брати участь у Д. Якщо виходити з того, що за результатами виявлення (вилучення) фактичних даних та їх джерел обов'язково здійснюється їх фіксація в процесуальному документі (протоколах обшуку, огляду, допиту, виїмки тощо), їхнім процесуальним оформленням (закріпленням) логічно розглядати постанову про визнання речовим доказом. А тому незрозуміло, про яку дію/процесуальний документ говорить автор – «надання цим фактичним даним та їх джерелам значення доказу...»? Крім того, багато науковців підтримують бінарний характер отримання доказів і вирішальне значення головного (судового) доказового провадження, де в змагальній процедурі зібрані матеріали стають доказами за результатами арбітрально-судового способу їх формування. Отже, пропонували б виключити із запропонованого визначення перше слово «докази».

«Де аналіз зарубіжної літератури»? – цілком логічно запитаєте ви. Вважаємо втратою часу приміряти системи Д США, Німеччини, Франції до національної, оскільки вони базуються на вільній оцінці доказів і, крім виключних випадків, не стикаються з українським горнилом дотримання процесуальної форми. КПК Швейцарії та Італії мають невичерпний перелік доказів, а тому не знають обов'язку дотримання процесуального джерела доказів за КПК України.

За результатами групування розглянутих понять виділимо три погляди на діяльність Д: 1) логічно-розумовий, 2) практичний, 3) розумово-практичний. Аналітичний аналіз поглядів науковців показує тривало-незмінну парадигму Д, яка, на наш погляд, була зумовлена превалюванням ідеології. Очевидно, що радянський розшуковий кримінальний процес із його імперативним методом правового регулювання кримінально-процесуальних відносин не міг дозволити діалектичному методу наукового пізнання розширювати та поглиблювати розуміння поняття Д через гносеологію, логіку, семантику. У радянський період Д ототожнювали з розслідуванням та кримінальним переслідуванням. Функції обвинувачення, захисту, правосуддя були зосереджені та перебували *de facto* в руках держави. Навіть суд не міг вийти за рамки інквізиційного напрямку руху правоохоронних органів, а тому і наука «зжалася» до спрощеного розуміння Д (збирання, перевірка, оцінка). Висловлені вченими-сучасниками прогресивні підходи свідчать про часткову зміну парадигми Д. Дискусійними ж були і залишаються погляди на мету, елементи, суб'єктів та обов'язок Д.

Різні погляди на поняття Д, можливо, є причиною відсутності дефініції Д як у КПК 1960 р. так і в чинному КПК. Хоча варто зауважити, що в Конституції України застосовано поняття доведення (ст. 62, ст. 129), а не Д. Зміст Д лаконічно вказано в ч. 2 ст. 91 КПК: це збирання, перевірка та оцінка доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Не містить і § 2 «Д» Глави 4 КПК норм, які б визначали зміст елементів процесу Д, вказуються лише окремі елементи: ст. 93 (збирання), ст. 94 (оцінка). Термін «перевірка» міститься в низці норм КПК і пов'язується на досудовому розслідуванні з проведенням слідчих дій задля

уточнення відомостей або вже отриманих доказів, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення. Враховуючи мету цього дослідження, надалі зупинимося на висвітленні наявних у літературі підходів до розуміння змісту елементів Д.

У підручнику з кримінального процесу (В. Тацій, Ю. Грошевий, О. Капліна, О. Шило) збирання доказів називають «основною можливістю та засобом всебічного, повного та неупередженого дослідження всіх обставин кримінального провадження» [23, с. 365]. Автори вкладають альтернативний зміст у дію збирання: виявлення, пошук, витребування, отримання, фіксація, закріплення. Одні вважають процес єдиним, інші розглядають його самостійні елементи. Д. Шейфер С. та його послідовники виходять із того, що готових доказів у природі не існує і вважають першим елементом Д не збирання доказів, а їх формування. Формування доказів передусім має зміст у перетворенні первинної інформації, вилученої суб'єктом Д зі слідів, залишених подією [24, с. 33]. М. Шумило називає докази «продуктом юридичної діяльності з їх формування» [25, с. 52]. Твердження є дискусійним. Приклад ЗА: пачка цигарок (підпільного виробництва) і макет для її виготовлення, вилучені в процесі обшуків у різних місцях, через висновок спеціаліста або криміналістичну експертизу прив'язують фігуранта справи до виробництва. Приклад ПРОТИ: в процесі обшуку знайдені готова продукція з ознаками фальсифікації, заготовки, сировина, матеріали, обладнання, чорнова бухгалтерія тощо. Чим не готові речові докази? Фіксує, вилучай, закріплюй!

Метою перевірки доказів О. Капліна вважає «визначення їх придатності для встановлення обставин, що мають значення для справи» [26, с. 223]. В. Гончаренко, В. Нор, М. Шумило як автори науково-практичного коментаря до КПК визначають перевірку як «поєднання розумового (логічного) процесу з практичними діями суб'єктів Д із дослідження одного чи кількох доказів» [27, с. 255]. Предметом перевірки є з'ясування змісту, належності, достовірності зібраних матеріалів. Способами перевірки можуть бути дослідження самого доказу, відшукання-отримання нових доказів, що підтверджують або спростовують цей доказ, зіставлення доказу з іншими наявними, встановлення джерел доказів. Деякі автори «перевірку» ототожнюють із «дослідженням», однак із таким твердженням ми не можемо погодитися. У ч. 2 ст. 23 КПК дослідження судом відомостей, що містяться в показаннях, речах і документах, є передумовою визнання їх доказами. Термін також вживається в низці статей КПК (ст.ст. 89, 193, 352, 357, 358, 360, 368), а тому, на нашу думку, дослідження є елементом (етапом) Д, який у ч. 2 ст. 91 КПК упущений, що є прогалиною.

Оцінку в науковій літературі розглядають як суто логічну/розумову діяльність уповноваженого суб'єкта, що полягає в дослідженні не лише якісних і кількісних ознак зібраних матеріалів/речей або доказів, а й їх достатності та взаємозв'язку. У постанові ВС [28] зазначено: «У кожній зі стадій процесу оцінка доказів має свої особливості, які пояснюються відмінними умовами і задачами цієї стадії. Оцінка доказів, здійснена в стадії досудового слідства, має лише попередній характер». Лише оцінка доказів судом має владний характер, оскільки судові рішення, в яких наведена така оцінка, є обов'язковими.

Нормативне визначення суб'єктів оцінки наведено в ст. 94 КПК [слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд]. Тут слід зазна-

чити, що в нормах ст. 9 та ст. 94 КПК наявна невідповідність щодо складу суб'єктів, які здійснюють оцінку. Із ст. 94 КПК виключений керівник органу досудового розслідування, а додані слідчий суддя та суд, і ця невідповідність ускладнює реалізацію прав згаданим керівником. Наприклад, за результатами оцінки зібраних слідчим доказових матеріалів керівник органу досудового розслідування може прийняти організаційне рішення про збільшення групи слідчих або застосування спеціального підрозділу під час проведення певної слідчої дії.

В юридичній літературі висловлюється та заслуговує на увагу думка про необхідність виділення як окремого елементу Д використання доказів (у варіаціях авторів – оперування, інтерпретація, судового рішення) з метою обґрунтування рішень у кримінальному провадженні. Однак варіативність змісту наведених понять зумовлює потребу більш ґрунтовного вивчення цього питання.

Окремої уваги та додаткових наукових розвідок потребує прогресивний підхід до структури Д.П. Прилуцького (висунення тези, інтерпретація фактів, формування доказів, прийняття процесуальних рішень) [29, с. 187] та Ю. Боруленкова (твердження про факти, посилання на докази, розкриття доказів, інтерпретація доказів) [30, с. 7].

Задеклароване Україною прагнення досягти класичного змагального процесу реалізується, а тому конкурентність сторін заперечень не викликає. Запропонована структура загалом відповідає структурі логічного доведення (теза, аргумент, демонстрація). Ідея Д як розумовий процес обґрунтування сторонами своїх тверджень не є новою і критикувалася через відсутність практичної (емпіричної) складової частини і основного етапу пізнання – збирання доказового матеріалу. Постає питання: з чого формувати докази в суді і чим оперувати, якщо на етапі досудового розслідування вони не будуть зібрані? Отже, пропонуємо доповнити запропоновану структуру першим елементом – «збирання доказових фактів».

Твердження про факти не можливе без їх дослідження, вивчення, осмислення, усвідомлення, а тому такий елемент корелює із «застарілими» перевіркою та оцінкою. Посилання на докази – це, вочевидь, умовивід щодо оцінених фактів. Твердження і посилання не можливі без розкриття доказів, а тому вважаємо, що елемент «розкриття доказів» окремого виділення не потребує. Інтерпретація – завершальний етап у діяльності Д, який, на нашу думку, цілком відповідає використанню й оперуванню доказами, в т.ч. у спосіб судового рішення.

Висновки. В умовах розвитку інформаційних технологій, розширення можливостей та засобів доказування, а також на шляху до змагальності процесу невідворотними є нове бачення пізнання, оновлення підходів до доказування та зміна відповідних процесуальних норм. Безумовно, єдність підходів до розуміння доказування сприяла б реалізації суб'єктами кримінального провадження своїх прав та ефективному виконанню завдань кримінального судочинства.

Відрефлексовані позиції науковців дають змогу сформулювати авторське розуміння доказування: це – розумово-практична, змагальна діяльність суб'єктів кримінального провадження, яка проходить у визначеній процесуальній формі, спрямована на виявлення та доведення в суді обставин кримінального провадження з метою прийняття уповноваженими особами проміжних та остаточних рішень. У частині законодавчих змін пропонуємо:

- розширити перелік елементів доказування в ч. 2 ст. 91 КПКУ шляхом доповнення терміном «дослідження»;
- узгодити між собою положення ст. 9 та ст. 94 КПК щодо суб'єктів доказування.

Література:

1. Погорєцький М.А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 63–79.
2. Тальберг Д.Г. Русское уголовное судопроизводство : пособие к лекциям. Киев, 1891. 214 с.
3. Фойницький І.Я. Курс уголовного судопроизводства. Санкт-Петербург, 1910. Т. 2. 606 с.
4. Обуховський В.А. Уголовные доказательства в истории и советском праве. Харьков, 1926. 188 с.
5. Чельцов-Бебутов М.А. Советский уголовный процесс. Харьков, 1929. Вып. 2. 337 с.
6. Гродзинський М.М. Докази в радянському кримінальному процесі. Частина перша. Харків, 1933. 86 с.
7. Солов'єв А.Д. Процессуальные вопросы установления истины на предварительном следствии : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 1969. 44 с.
8. Курьлев С.В. Доказывание и его место в процессе судебного познания. Иркутск, 1955. С. 57–60.
9. Галаган І.С. Кримінальний процес Української РСР. Київ, 1970. 252 с.
10. Нор В.Т. Проблеми теорії і практики судових доказів. Львів, 1978. 110 с.
11. Тертышник В.М. Теория доказательств. Харьков, 1998. 233 с.
12. Стахівський С.М. Теорія і практика кримінального-процесуального доказування : монографія. Київ, 2005. 272 с.
13. Шумило М.Є. Реабілітація в кримінальному процесі України. Харків, 2002. С. 118.
14. Грошевой Ю. Деякі проблеми кримінально-процесуальної теорії. *Вісник Академії правових наук*. 2004. № 3. С. 134–145.
15. Лобойко Л.М. Кримінально-процесуальне право. Київ, 2005. 456 с.
16. Коваленко Є.Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України. Київ, 2006. 632 с.
17. Погорєцький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі. Харків, 2007. 576 с.
18. Шапала Н.М. Сучасні концепції доказування і доказів у юридичному процесі країн ближнього зарубіжжя та їх вплив на формування єдиної судової практики : матеріали наук.-методол. Семінару, Київ, 16 листопада 2018 р. Харків : Право, 2020. 150 с.
19. Котюк І.І. Судова гносеологія: проблеми методології та практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2008. 37 с.
20. Іщенко В.М. Докази і доказування в кримінальному процесі / за ред. Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної. Харків, 2010. С. 131–151.
21. Гмирко В.П. Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблематизація. СМД-репрезентація. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2010. 314 с.
22. Попелюшко В.О. Нова, заснована на системомислительній методології концепція доказування в кримінальному процесі. *Адвокат*. 2010. № 12. С. 8–11.
23. Кримінальний процес : підручник / за ред. Тация В.Я., Грошевого Ю.М., Капліної О.В., Шило О.Г. Харків, 2013. 824 с.
24. Шейфер С.А. Доказательства и доказывание по уголовным делам: проблемы теории и правового регулирования : монография. Москва, 2009. 239 с.
25. Шумило М.Є. Юридична конструкція доказів у кримінальному процесі : матеріали наук.-методол. Семінару, Київ, 16 листопада 2018 р. Харків : Право, 2020. 150 с.

26. Капліна О.В. Збирання доказів сторонами кримінального провадження за КПК України : матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції, 27 листопада 2013 р., м. Одеса. Одеса, 2013. С. 223–229.
27. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. Київ, 2012. 1224 с.
28. Постанова Верховного суду від 20.05.2019 р. у справі № 815/2658/17 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81818098> (дата звернення: 10.09.2021)
29. Прилуцький П.В. Доказування як засіб пізнання об'єктивної дійсності в кримінальному процесі. *Вісник Запорізького нац. ун-ту*. 2006. № 2. С. 185–190.
30. Боруленков Ю.П. Теоретические основы познания в процессуальной юридической деятельности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 2004. 27 с.

Kompanets Ye. Retrospective and progressive analysis of the concept of proof in criminal proceedings

Summary. The work provides retrospective research into the views of leading national scholars, in particular, of the judge of the Constitutional Court of Ukraine, on the concept of criminal procedure proof, its content and elements. It also provides grouping of scholars' viewpoints on the concept of proof. Analysis of positions of scholars shows the way the paradigm of proof has changed and under which factors the interdisciplinary and multifaceted concept

of proof has been narrowed to a mere collecting, verification and evaluation of evidence. The Soviet investigative process with its imperative method of legal regulation of criminal procedure relations did not allow the dialectic method of scientific knowledge to expand and enhance the understanding of the concept of proof. The approaches of modern scholars (P. Prylutsky and Yu. Borulenkov) to the mentioned issues are also covered, in particular, suggestions to abandon the outdated interpretation of proof dating back to the XIX century. The author makes critical remarks on the proposed definitions of the concept of proof, the structure of its elements, the subjects of proof, in particular on the basis of examples. The ambiguity of scientific approaches of legislators and practitioners causes difficulties in law enforcement. It is explained why the systems of proof existing in the USA, Germany, France, Switzerland and Italy cannot currently be implemented in the national procedural legislation. According to the results of the analysis of the Criminal Procedure Code of Ukraine, alternative elements of proof and contradictory powers of officials related to their exercising are highlighted and described in detail. As a conclusion, an author's definition of the concept of proof is proposed and entering amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine is recommended to expand the elements of proof in paragraph 2 Article 91 and harmonize the provisions of Articles 9 and 94 Criminal Procedure Code of Ukraine.

Key words: criminal process, evidence, proof.